

KREDİ SİSTEMİ VE KREDİ GARANTİ PROGRAMLARI

Turgay GEÇER³⁴

ÖZET

Kredi sistemi; finansal enformasyon, kredi derecelendirme, kredi riski yönetimi, alacak ve kredi sigortası sistemleri, kredi türev piyasaları ve kredi garanti programlarından oluşan bütünlük bir mimaridir. Kredi sisteminin ana amacı; bir ekonomik sistemde tüm kredi kanallarının işlerliğini sağlamak ve finansman ihtiyacı olan tüm gerçek ve tüzel kişilerin kredi kaynaklarına erişimini kolaylaştırmaktır. Kredi sisteminin önemli unsurlarından olan kredi garanti programları, geleneksel olarak, maruz kalınan kredi riskinin sabit bir yüzdesini karşılar. Bu çalışmada; bu sabit karşılama oranı yerine, beklenen zararın kredi fiyatına yansıtılması, kredi riskinden kaynaklanan beklenmeyen zararın ise kredi garanti programları tarafından karşılanması önerilmektedir.

Anahtar kelimeler: Kredi Sistemi; Kredi Garanti Programları; KOBİ'ler.

CREDIT SYSTEM AND CREDIT GUARANTEE PROGRAMS

ABSTRACT

Credit system is an integrated architecture consisted of financial information, credit rating, credit risk management, receivables and credit insurance systems, credit derivative markets and credit guarantee programs. The main purpose of the credit system is to provide the functioning of all credit channels and to make it easy to access of credit sources demanded by all of real and legal persons in any economic system. Credit guarantee program, the one of prominent elements of the credit system, traditionally, covers a fixed percentage of credit risk exposure. In this study, it is proposed that the expected losses should be added up to credit price, instead of the fixed coverage ratio, and the unexpected losses should be covered by the credit guarantee programs.

Key words: Credit System; Credit Guarantee Programs, SME's.

34 Yrd. Doç. Dr., İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İşletme ve Yönetim Bilimleri Fakültesi, İşletme Bölümü, Halkalı-İSTANBUL. E-posta: turgay.gecer@iszu.edu.tr

1. GİRİŞ

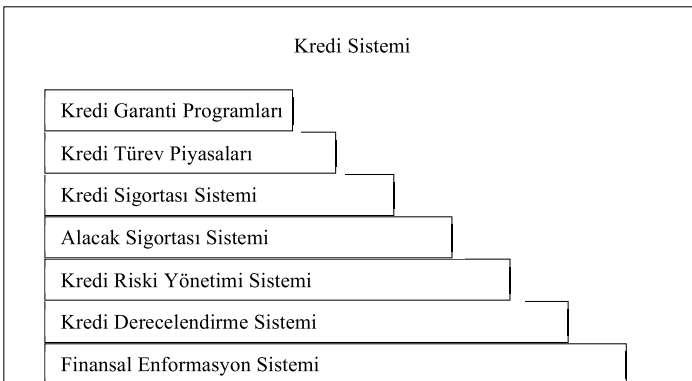
Kredi, bir ekonomik sistem için yaşamsal öneme sahiptir. Başta bankacılık olmak üzere tüm finans sektörü, kamu ve diğer aktörler tarafından icra edilen kredi fonksiyonu; bir ülke ekonomisinin gelişim yönü ve düzeyini belirleyici bir ağırlığa sahiptir. Yaşayan bir organizma nasıl kana ihtiyaç duyar ise, kredi de kan gibi ekonomi ve işletmelere can veren, diri tutan, büyüme, gelişme ve hayata tutunma şansı veren bir sistemler bütünüdür. Bu nedenle kredi sisteminin sağlam temeller üzerine kurulması, akışkanlık ve dolaşımının sağlanması, tüm bileşenlerinin doğru yapılandırılması da yaşamsaldır. Doğru miktarda, doğru alanlara ve doğru zamanda kredi imkânı sağlanması, sağlıklı ekonomik kalkınma ve gelişme demektir.

Kredi imkân ve kaynaklarının sonsuz olmadığı bir gerçektir. Kritik nokta, kredi talep edenlerle kredi ihtiyacı olanların net ayrımıdır. Kredi sistemi, bu ayrımın yapılması ve gözetimini sağlayan bir üst yapıdır.

2. Kredi Sistemi

Kredi sistemi; finansman ihtiyacı olan tüm gerçek ve tüzel kişilerin kredi kaynaklarına erişimini sağlayan veya kolaylaştıran bütünleşik bir mimaridir. Bu mimari (Şekil 1’de görüldüğü gibi); (1) finansal enformasyon sistemi, (2) kredi derecelendirme sistemi, (3) kredi riski yönetimi sistemi, (4) alacak sigortası sistemi, (5) kredi sigortası sistemi, (6) kredi türev piyasaları ve (7) kredi garanti programları olmak üzere toplam 7 ana bileşenden oluşur.

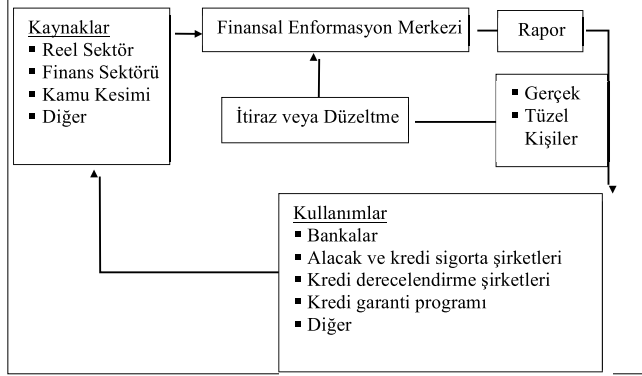
İlk bileşen finansal enformasyon sisteminin tesisi ile son bileşen kredi garanti programlarında kamusal etki en üst düzeyde olacağı aşikârdır. Önemli bir miktardaki finansal enformasyonun kamunun elinde toplanabilmesi ve kamusal kalkınma politikaları sektörel ve bölgesel teşvikler bunu mümkün kılmaktadır.

Şekil 1. Kredi Sistemi

2.1. Finansal Enformasyon Sistemi

Finansal enformasyon sistemi; gerçek ve tüzel kişiler hakkındaki tüm pozitif ve negatif nitelikli ekonomik ve finansal enformasyonunun toplanması, derlenmesi, tasnifi, analizi, muhakemesi ile kişilerin kredibiliteleri ve kredi kapasitelerinin en doğru ve en etkin şekilde tespit edilmesi, raporlanması sürecidir.

Şekil 2. Finansal Enformasyon Sistemi

Şekil 2’de mimarisi betimlenen finansal enformasyon sisteminin kurulması ile elde edileceği beklenen faydalar şunlardır:

- Gerçek ve tüzel kişilerin tüm pozitif ve negatif nitelikli ekonomik ve finansal enformasyonun, tek (unique) bir numara altında tespiti ve takibinin sağlanması,
- Reel sektör, finans sektörü ve kamu kesimin uhdesinde bulunan kişilere ait finansal enformasyonun merkezileştirilmesi; dağınık yapı nedeniyle veri kaybı ile yanlış, yanlış ve eksik bilgi sorununun en aza indirilmesi,
- Kişilerin kayıt altına alınan kendileri ile ilgili finansal enformasyon hakkında bilgi ve ilgi sahibi olmalarının sağlanması; kendileri hakkındaki yanlış, yanlış veya eksik finansal enformasyona karşı itiraz veya düzeltme haklarının tanınması; bu hakkın kullanımı için sorumlu tek bir mercinin yapılandırılması,
- Kişilerin kendileri hakkındaki finansal enformasyonun, kendi rıza ve istekleri dışında üçüncü kişilere iletilmesine engel olunması; kişilerin finansal enformasyon mahremiyet hakkının muhafaza edilmesi ve bu yöndeki düzenlemelerin tek elden yürütülmesi,
- Özellikle ekonomik kriz dönemlerinde önemli bir çözüm önerisi olarak değerlendirilen negatif finansal enformasyon kayıtlarının değerlendirme dışı bırakılması (sicil affi) hususunun tek elden yönetilmesi; bu çalışma sonucu düzeltilmiş, yenilenmiş finansal enformasyonun yeniden tesisi,

- Kişilerin kredi kapasiteleri ile kredibiliteleri tam olarak belirlenmesi; hangi sektör, endüstri, bölgede ve toplamda ne kadarlık bir kredi ihtiyacı olduğunun tespiti; gerekli tedbir, teşvik ve destek programlarının oluşturulması,
- Başta bankalar olmak üzere, reel sektör, finans sektörü ve kamu kesimine, müşteri, mudiri, satıcı, alıcı sıfatına haiz kişiler hakkında zamanında, tam, eksiksiz, duru ve toplulaştırılmış finansal enformasyonun sunulması; içsel kredi derecelendirme sistemlerinin geliştirilmesi ile etkin bir kredi riski yönetimi sürecinin tesisi,
- Kişilere ait kredi kapasite ve kredibilite bilgisinin ticari faaliyet, iş, işlem, ortaklık, alış-veriş, ithalat-ihracat, mal ve hizmet alım-satımı, ihale, iş verme, iş alma, müştereken iş görme, borç alma, borç verme, kefalet, garanti ve sair ticari edimlerde de kullanılmasına da imkân sağlanması,
- Gerçek kişilerin kredi kapasitelerinden daha fazla borçlanmalarının izlenmesiyle sosyal maliyetlerin en aza indirilmesi; tüzel kişilerin ise borçlanma, döviz, faiz ve diğer risklerinin yakinen izlenerek muhtemel ekonomik kriz ortamlarına yönelik stres testi senaryoları ile tedbir, çözüm ve teşvik sistemlerinin tesis edilmesi,
- Kredi kapasitesi ve kredibilitesi düşük olan gerçek kişilere yönelik sosyal destek ile tüzel kişilere yönelik tedbir, teşvik ve destek politikaların belirlenmesi,
- Alacak ve kredi sigortası sistemlerinin gelişmesine imkân tanınması; kamu destekli kredi garanti programları için alt yapı tesis edilmesi,
- Bağımsız kredi derecelendirme şirketlerinin gelişmesine imkân tanınması,
- Finansal kuruluşların kredilendirdikleri kişilerin kredibilite ve kredi kapasitelerinin belirlenmesiyle etkin bir sermaye yeterliliği sisteminin tesisi; yüksek riske yüksek sermaye kuralının önemsemesi,
- Finansal kuruluşların sermaye maliyeti ve kredi riskinin tam hesaplanması ile kredilerin doğru fiyatlanması; finans sektöründe riske dayalı fiyatlama ve ilkesinin öncelenmesi.

2.2. Kredi Derecelendirme Sistemi

Kredi derecelendirme; bir gerçek veya tüzel kişinin tüm finansal, ekonomik ve mali yükümlülüklerini zamanında ve eksiksiz yerine getirme kabiliyet ve kapasitesinin, finansal enformasyon sisteminden temin edilen nicel ve nitel veri ve bilgilere göre ölçülmesi ve tahmin edilmesi çalışmasıdır. Kredi derecelendirme çalışmaları bir not ile temsil edilmekte, kredi derecelendirme notu ise analiz süreci sonucunda bir kredi raporu ile somutlaşmaktadır. Kredi derecelendirme raporları, kredi derecelendirme çalışması çerçevesinde içsel olarak finansal kuruluşlar veya bağımsız kredi derecelendirme şirketleri tarafından oluşturulan standart ve objektif görüşleri içeren yazılı metin ve rakamsal tablolardan oluşmaktadır. Kredi derecelendirme faaliyetleri iki ana yapı üzerinden yürütülmektedir. Bunlar;

Bağımsız Kredi Derecelendirme: Bağımsız kredi derecelendirme kuruluşları (rating agencies) tarafından, tüzel kişilerin para ve sermaye piyasalarından borçlanabilmesini veya finansal kuruluşlardan kredi alabilmeleri amacı ile yapılan değerlendirme sürecidir. Tablo 1’de önde gelen uluslararası bağımsız derecelendirme kuruluşlarının derecelendirme notları görülmektedir.

Tablo 1. Uluslararası Bağımsız Derecelendirme Kuruluşları ve Notları

(BIS, 2006: 44)

Standart & Poor’s	Moody's	Fitch
AAA	Aaa	AAA
AA	Aa	AA
A	A	A
BBB	Baa	BBB
BB	Ba	BB
B	B	B
CCC	Caa	CCC
CC	Ca	CC
C	C	C
D		D

İçsel Kredi Derecelendirme: Finansal kuruluşlarının gerçek ve tüzel kişi müşterilerine kendi içsel değerlendirme kriterleri uyarınca verdikleri kredi notlarıdır. Finansal kuruluşlar içsel derecelendirmede kullanmak üzere müşterilerinden finansal tablolarını, finansal belgelerini, tüm niteliksel ve niceliksel referans kaynaklarını talep eder. Sistemin sağlıklı çalışmasının temel şartı, finansal enformasyona erişebilme imkânıdır.

2.3. Kredi Riski Yönetim Sistemi

Kredi riski; kredi müşterisinin yapılan sözleşme gereklerine uymayarak yükümlülüğünü kısmen veya tamamen zamanında yerine getirememesinden dolayı bankanın maruz kalabileceği zarar olasılığıdır (Bankaların İç Sistemleri..., 2006: 1) Kredi risk yönetiminin amacı işletmelerin, finansal kuruluşların maruz kalabileceği kredi riskinin etkin bir şekilde yönetilmesidir. Kredi riski yönetimi sistemi ise kredi riskinin tanınması, ölçülmesi, izlenmesi ve kontrol edilmesine yönelik yazılı politika ve süreçlerin oluşturulması, bunların uygulanması süreçlerinden oluşan bir yapıdır. Sistem, genel olarak borç verme faaliyetlerine uygulanabilir olmakla birlikte kredi riskinin mevcut olduğu tüm faaliyetleri kapsar.

Bu kapsam; (i) kredi riskiyle ilgili uygun ortam, (ii) kredi verme sürecinin etkinliği, (iii) uygun kredi yönetimi, ölçümü ve izleme işlevleri ve (iv) kredi riskinin yeterli kontrolünü içerir. Kredi riski yönetim sistemine yönelik politikalarda, ilgili hedef pazarlar, portföy yapısı, fiyat ve fiyat dışındaki faktörler, kredi limitlerinin durumu, onay yetkisi sahipleri, ara raporlamalar gibi konular belirlenir.

2.4. Alacak Sigortası ve Kredi Sigortası Sistemi

Alacak sigortası sistemi; işletmelerin gerçek ve tüzel kişilerden kaynaklanan alacaklarının belirli bir karşılama oranı çerçevesinde sigorta garantisi kapsamına alınması süreçleri ile bu sigorta hizmetini sunan sigorta şirketlerinin kurulması ve faaliyetlerini kapsar.

Kredi sigortası sistemi ise; finansal kuruluşların, finansal sektörü, reel sektör ve gerçek kişilerden kaynaklanan ve bir kredi sözleşmesine, ilişkisine dayanan tüm kredilerin sigorta kapsamına alınması süreçleri ile bu sigorta hizmetini sunan sigorta şirketlerinin kurulması ve faaliyetlerini kapsar. Alacak ve kredi sigortası, sigortalının muhtelif alıcılarla yaptığı sözleşmelere göre faturalandırılan, bedeli özel şartlarda belirlenen azami vade süresi içinde ödenmesi kararlaştırılan mal ve hizmet alım-satım işlemlerine uygulanır. Alacak ve kredi sigortası, poliçede belirtilmek şartıyla aşağıda sıralanan risk gruplarından sadece biri veya birkaçı yahut da tamamı için verilebilir.

Bu sigorta ile kararlaştırılan satış ve hizmet işlemlerinde alıcının (TSRŞB, 2011):

- İflas etmesi,
- Tüzel kişi olması halinde, borçlarını ödeyememesi nedeniyle hakkında tasfiye kararı alınması,
- Borçlarının ödenmesi ile ilgili olarak bir mahkeme veya yetkili bir resmi merci tarafından tüm alacaklıları bağlayan kısıtlayıcı bir karar alınması,
- Borç ödemedede ace düşmesinin belgelenmesi veya bu durumun sigortacı tarafından kabul edilecek başka bir şekilde kanıtlanması suretiyle yapılan icra takibinin sonuçsuz kalması,
- Borçları ile ilgili konkordato ilan etmesi ve hukuki olarak yukarıda belirtilen durumlara eşdeğer görülen diğer haller sonucu satıcı konumundaki sigortalının Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde yaptığı satışların bedelini kısmen veya tamamen alamaması nedeniyle uğrayacağı maddi zararlar,
- Ayrıca sözleşme olması şartı ile yukarıda sayılan hallerin dışında alıcının sözleşmede kararlaştırılan şartlarla mal veya hizmet bedelini ödememesi (temerrüt) hali teminat altına alınmaktadır.

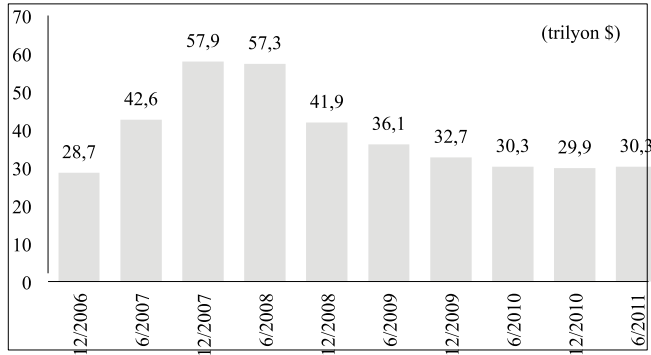
2.5. Kredi Türev Piyasası

Kredi türevleri, sözleşmeye konu olan finansal varlığın mülkiyetini değiştirmeksizin riski ve getiriye transfer eden takas, vadeli işlem ve opsiyon anlaşmalarıdır. Kredi türevleri bir borçluya ilişkin risklerini azaltmak isteyen, ancak vergi veya maliyet nedenlerinden ötürü, ilgili borçludan olan alacaklarını satmak isteyen alacaklılar için uygun araçlardır (Candan ve Özün, 2009: 140).

Kredi sigortası sözleşmelerinin kredi türevleri ile ödeme yapısı yönünden benzerlik gösterdiğini belirten bir çalışmada; kredi türevlerinin sigortadan farklarına da işaret etmektedir. İlk fark, kredi türevlerinin ikinci piyasalarda alım satımının mümkün olması nedeniyle yatırımcılara daha cazip gelmesi olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer fark ise bir zararın gerçekleşmesi halinde sigorta işlemlerinde sigortacının hukuken birincil alacaklısının yerine geçmesidir (Effenberger, 2003: 4).

Kredi türev ürünlerinin özellikle kredi riski yönetimi açısından önem ve yararlarının piyasalar tarafından anlaşılması, kredi türev piyasalarının gelişimi 1997 yılında yaşanan Asya Krizi ile hız kazanmıştır. Uluslararası Swap ve Türevler Birliği (ISDA–International Swaps and Derivatives Association) 1999 yılında standart dokümantasyonu yayımlamış ve kredi temerrüt durumlarını tanımlamıştır. 2002 yılından buyana ISDA'nın hazırladığı ana sözleşme (master agreement) tüm kredi türevlerinde etkin bir şekilde kullanılmaktadır. Uluslararası arenada en yoğun kullanılan kredi türev çeşitleri şunlardır:

- Kredi Temerrüt Swapları (CDS–Credit Default Swaps),
- Krediyeye Dayalı Tahviller (CLN–Credit Linked Notes),
- Teminatlı Borç Senetleri (CDO–Collateralized Debt Obligation),
- Kredi Spread Opsiyonları (CSO–Credit Spread Options),
- Toplam Getiri Swapları (TRS–Total Return Swaps).

Şekil 3. Dünya Kredi Temerrüt Swap Hacmi (BIS, 2011)

2.6. Kredi Garanti Programları

Ölçek ekonomisine dayalı modeli benimseyen büyük işletmelerin yaşanan global ekonomik ve finansal krizlerden aşırı etkilenmeleri, esnek yapılı ve hızlı hareket etme yeteneğine sahip küçük ve orta boy işletmelerin önemini daha da artırmıştır. Gerek ekonomiye katkı sağlayarak ve gerekse yeni istihdam alanları yaratarak, sosyo–ekonomik kalkınma

politikalarında önemli bir yere sahip olan işletmelerin sağladıkları katma değer farkına varan gelişmiş ülkeler, bunları desteklemeye yönelik önemli düzenlemeleri hayata geçirmişlerdir. Bu düzenlemeler, özellikle 1980 yılından itibaren öncelenen küçük ve orta boy işletmelere yönelik birçok destek sisteminin oluşturulması şeklinde uygulanmıştır. Altı çizilen bu finansman ve teminat sorununun çözümü noktasında kredi garanti programları ortaya çıkmış, programlar tarihsel süreç içerisinde oldukça etkili bir düzeye ulaşmıştır. İlk planda kredi garanti programları, küçük ve orta boy işletmelerin yönetsel sorunlarını değil, önemli olan finansman ve teminat yetersizliğini sorununu çözmeyi hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için kapsamlı bir kamusal desteğe ihtiyacı olduğu aşikârdır.

Literatürde tartışıldığı üzere, kredi garanti programlarının ortaya çıkmasında üç ana faktör söz konusudur. Bunlardan birincisi, finansal kuruluşun kredi müşterileri hakkındaki edindiği doğrudan bilgi asimetrik enformasyon sorununu azaltmakta, bu ise belirli bir kredi müşteri grubuna kolay erişim veya borç verme maliyetini düşürme imkânı sağlamaktadır. İkincisi kredi garanti programları, finansal kuruluşların sektörel ve bölgesel özelliklere göre kredi risklerini dağıtımlarına imkân tanımaktadır. Üçüncüsü, eğer kredi garanti programları finansal kuruluşlara benzer karmaşık yasal düzenlemelere muhatap değillerse, yasal arbitraj imkânı programların gelişmesine neden olmaktadır. Bazı ülkelerde kredi garanti programları sayısının artması ve gelişmesinde, yasal arbitraj imkânının etkin olduğu bilinmektedir (Honohan, 2008: 4).

Tablo 2. Kredi Garanti Programlarının Tarihsel Gelişimi

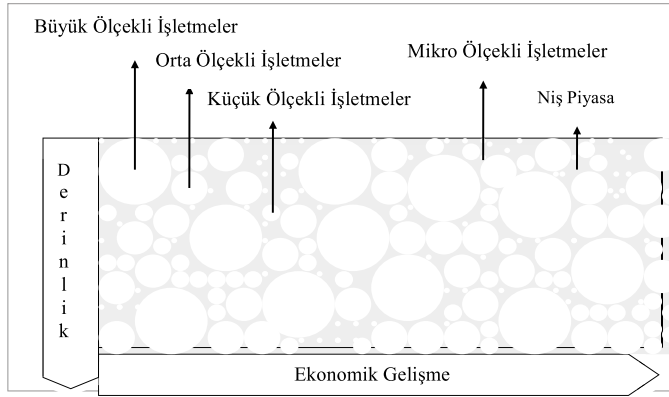
(Deelen ve Molenaar, 2004: 13–14)

Dönem	Amaç	Kredi Garanti Programları
Avrupa, 19. yüzyıl	Küçük girişimciler arası karşılıklı kefalet	Karşılıklı garanti birlikleri
Avrupa ve Kuzey Amerika, 1950–1960	İşletmelerin yeniden yapılandırılması	Kamu destekli ulusal programlar
Gelişmekte olan ülkeler, 1970–1980	Küçük ve mikro işletmelerin desteklenmesi, tarımsal işletmeler	Kamusal ve kalkınma modeli programlar
Geçiş ekonomileri, 1990–2000	İşletmelerin gelişimi ve yeniden aktive edilmesi	Kamusal ve kalkınma modeli programlar

Bu programlar, finansal kuruluşların maruz kaldığı risklerin (temerrüt, likidite, kur riski v.b.) belli bir yüzdesini üstlenen kontra garanti faaliyetleri de kapsayabilir. Kredi garanti programları, genelde kâr amacı gütmeyen, belirli sektör, bölge, demografik gruplar (kadın girişimciler gibi) ve işletmelerin finansman kaynaklarına erişim imkânlarını sağlayan, teminat ve kefalet sorunlarını kolaylaştıran, sosyo–ekonomik politikaları önceleyen tüm faaliyet olarak da betimlenmektedir.

Şekil 4’de temsili olarak gösterildiği üzere, küçük ve orta ölçekli firmalar ve hatta mikro ölçekli firmalar, bireysel girişimler; çok boyutlu bir ekonomide oluşan, yaratılan

boşlukları dolduran, yeni üretim ve istihdam imkânı sağlayan bir fonksiyona sahiptir. Sadece büyük işletmelerden oluşan bir ekonomi mümkün değildir, bu durumda önemli oranda niş piyasa oluşacak ve arzu edilen ekonomik gelişme ve kalkınma sağlanamayacaktır. Bir ekonomide tüm aktörlerin (büyük, orta, küçük, mikro ve bireysel girişimlerin) optimum sayıda olması ve dengeli dağılımı gereklidir. Kredi garanti programları hedeflenen sayı ve dağılımı sağlayan, düzenleyen bir rol üstlenmektedir.

Şekil 4. Ekonomik Sistemde Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Konumu ve Önemi

Uygulamada çok çeşitli kredi garanti program olmasına karşın, belli başlı programlar şunlardır:

Kamusal kredi garanti programları (Publicly operated national schemes): Kamu destekli; bölgesel ve sektörel gelişmeyi öncelleyen programlardır. Genellikle belirli bir sektörü veya sosyal bir grubu (kadın girişimciler gibi) hedeflemektedir ve bütçelerden ayrılan pay veya diğer kamusal kaynaklarla desteklenen yapılardır. Bu programlar yasal otonomiye sahip olmasına karşın, bir kamusal kurum tarafından idare edilir. Gelişmekte olan ülkelerin çoğunda kredi garanti kurumları bu türdür. Bazen kamusal destekli programlar özel sektör tarafından da işletilmektedir, Güney Kore buna bir örnektir (Kang, 2005: 12).

Kurumsal Birlikler (Corporate Associations): Kamu tarafından desteklenmeyen, özel şirketlerce kurulmuş kredi garanti programlarıdır.

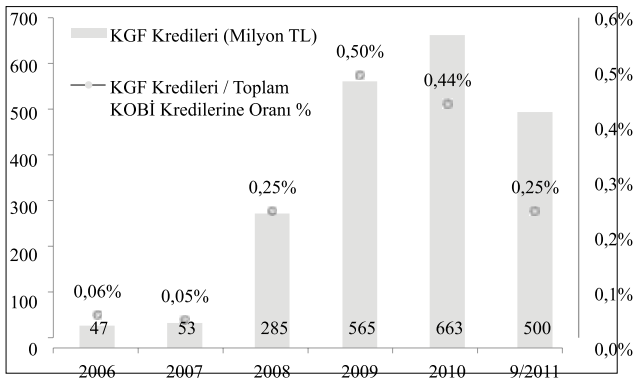
Karşılıklı Kredi Garanti Birlikleri (Mutual Guarantee Associations): Birden çok şirket ve finansal kuruluşun bir araya gelerek oluşturdukları birliklerdir, bu tür birlikler gelişmiş ülkelerde oldukça yaygındır. Gelişmiş ülkelerde finansal kuruluşların katılım inisiyatifleri daha belirgindir. Birliklere kamusal desteğin mevcut olduğu uygulamalar vardır, İtalya'daki kısmi kredi garanti programları buna örnek gösterilebilir (Columba vd, 2009: 4). Bir finansal kuruluşunun kendi kredi değerliliği ve risk değerlendirme yöntemlerine göre, kredibilitesi olmasına rağmen teminat yetersizliği nedeniyle, kredilendirmediği müşterileri kredi garanti programlarına yönlendirmekte, buradan sağlana-

çak garanti ile kredilendirme süreci tamamlanmaktadır. Kredi garanti programlarının garanti desteğiyle, yeni kredilerin açılması veya mevcut kredi imkânlarının genişletilmesi sağlanmaktadır. Kredi garanti programları genelde finansal kuruluşlar tarafından tercih edilmemektedir.

2.7. Türkiye’de Kredi Garanti Programları Uygulaması

Temmuz 1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu’nun (KGF) ortaklık yapısı, %51 Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), %48,5 Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) ve diğer %0,5 şeklindedir (KGF, 2011/a). KGF, Bakanlar Kurulunun 14.07.993 tarih ve 21637 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 93/4496 sayılı Kararına istinaden faaliyet gösteren bir kefalet kuruluşudur. KGF amacı, küçük ve orta boy işletmeler için sağladığı kefaletle bu işletmelere destek vermek, yatırımlarının ve işletmelerinin finansmanında banka kredisi kullanmalarını mümkün hale getirmek şeklinde belirlenmiştir (KGF, 2011/a).

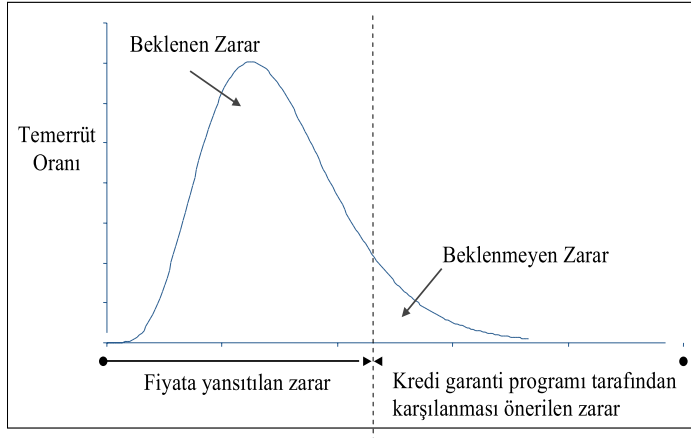
KGF, işletmelere verdiği kefalet ve üstlendiği kredi riski ile finansman kaynaklarına erişim imkânı sağlamakta, uzun vadeli ve uygun maliyetli kredilerden işletmelerin de yararlanmasını mümkün hale getirmektedir. Özellikle kadın ve genç girişimciler, teknolojik ve yenilikçi yatırımların gerçekleştirilmesi, ihracatın desteklenmesi, istihdam artışı sağlayacak yatırımlar ve bölgesel destekler, KGF kefaletlerinde öncelikli olarak değerlendirilen konulardır. Ancak belirlenen bu yüksek hedef ve ilkelere karşın, KGF’nin küçük ve orta boy işletmelere olan toplam desteğine bakıldığında oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Şekil 5’e göre, 2009 yılı için on binde 49, 2010 yılı için on binde 44 ve 2011 yılı Eylül ayı için on binde 25 oranında karşılama oranı düzeylerinde oldukça düşük ve yetersiz performans sağlandığı tespit edilmektedir. Bir birim sermaye ve kaynak başına ulaşılan performansın düşük kalması sonucunda iki seçenek ortaya çıkmaktadır. Bunlardan ilki sermaye ve kaynak tabanının genişletilmesidir ve bu seçenek politik kararlarla şekillenecektir. İkinci seçenek ise, bir birim sermaye ve kaynak ile daha yüksek kaldıraç etkisi yaratacak bir model geliştirmek olabilir.

Şekil 5. KGF Kredileri ile KGF Kredilerin Toplam KOBİ Kredilerine Oranı (BDDK, 2011, KGF, 2011/b)

3. Kredi Garanti Programları Kavramına Yeni Bir Yaklaşım

Kredi garanti programlarının ulusal ve uluslararası uygulamaları incelendiğinde sabit bir yüzde ile (%70, %80, %90 gibi) kredi riskinin finansal kuruluş ile program tarafından paylaşıldığı ve uygulamalarda lehine kefalet desteği talep edilen işletmelerin kredibilitesine göre farklılaşmaya gidilmediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise; sabit ve tek boyutlu analiz yerine, kredi garanti programları kapsamın alınması talep edilen her bir işletmenin kredi derecelendirme notuna denk gelen beklenen zararın (expected loss) kredi fiyatına tam yansıtılması gerekliliği izah edilmeye çalışılmıştır.

Şekil 6. Beklenmeyen Zarar Dağılımı (Bessis, 2006: 92)

Önerilen kredi garanti programları; finansal kuruluşların beklenen zararı (beklenen temerrüt ihtimali) kredi fiyatına etkin ve doğru bir şekilde yansıtması, beklenmeyen zarar (beklenmeyen temerrüt ihtimali) tutarının ise kredi garanti program tarafından karşılanması ilkesine dayanmaktadır. Bu ilke ile programların finansal kaldıraç katsayısını en çoklaması amaçlanmaktadır. Program; hem etkin bir kredi riski yönetimi sistemi tesis edilmesini hem de kamu bütçesinden programa olan kaynak desteğini optimum düzeyde olmasını sağlaması beklenmektedir.

Öneriyi bir örnekle açıklamak gerekirse, aşağıdaki Tablo 3'ün ilk satırında uluslararası kredi derecelendirme kuruluşlarından önde gelenlerden biri olan Moody's firmasının 1920–2010 yılları arası ortalama birikimli temerrüt oranları (beklenen zarar) verilmektedir (Moody's, 2011: 32). Tablo 3'e göre; AAA, AA, A, BBB, BB, B ve CCC–C kredi derecelendirme notlarına sahip bir firmanın temerrüde düşmesi halinde beklenen zarar ihtimal oranları sırasıyla; %0, % 0,07, %0,095, % 0,293, % 1,369, % 4,028 ve % 14,694'dür. Her bir kredi derecelendirme grubunda bir firma olduğu ve her birine 1,000 TL kredi tahsis edildiği ve kredi garanti fonunun %80 zararı karşılama oranı varsayımıyla, bu sürecin kredi garanti fonuna maliyeti toplamda 164,4 TL olacaktır.

Tablo 3. Beklenen Zarar Hesaplama

	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC-C	Toplam
Moody's	0,000%	0,070%	0,095%	0,293%	1,369%	4,028%	14,694%	
Kredi Tutarı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	7.000
Karşılama Oranı	%80	%80	%80	%80	%80	%80	%80	
Karşılan Tutar	-	0,6	0,8	2,3	11,0	32,2	117,6	164,4

Beklenen zararın kredi fiyatına yansıtılarak kredi ihtiyacı olanlardan tahsil edildiği ve beklenmeyen zararın beklenen zararın %10'u düzeyinde gerçekleştiği varsayımıyla, kredi garanti fonunun karşılması gereken zarar tutarı hesaplaması sonucunda (Tablo 4) 20,5 TL düzeyinde olacaktır. Diğer bir deyişle, 164,4 TL'lik yerine 20,5'lik kaynak kullanımı yeterli olacaktır. Bu durumda belirli bir sermaye ile maruz kalınan risk 8 kat azalmakta veya 8 kat daha fazla kredi garanti imkânı sağlanmaktadır.

Tablo 4. Örnek 1

	AAA	AA	A	BBB	BB	B	CCC-C	Toplam
Beklenen Zarar	0,000%	0,070%	0,095%	0,293%	1,369%	4,028%	14,694%	
Beklenmeyen Zarar	0,000%	0,007%	0,010%	0,029%	0,137%	0,403%	1,469%	
Kredi Tutarı	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	7.000
Yeni Tutar	0,0	0,1	0,1	0,3	1,4	4,0	14,7	20,5

Önerilen kredi garanti programları modelinin fayda ve avantajları olarak şunlar özetlenebilir:

- Kredi garanti programlarının sadece beklenmeyen zararı (beklenmeyen temerrüt oranı) karşılmasıyla, yüksek bir finansman kaldıraç oranının kullanılması, programlarının ulusal bütçeye, kamuya olan yükünün azaltılması,
- Kredi risk ölçümünün gelişmiş yöntemlere dayalı yapılmasına imkân tanınması,
- Kredibilitesi yüksek kredi müşterilerinin tespiti ile garanti desteğine ihtiyacı olmayan işletmelerin, kredi garanti programları kapsamına alınmaması, gereksiz kaynak kullanımının önlenmesi, kaynakların daha uygun işletmelere tahsis edilmesi,
- Kredibilitesi aşırı düşük kredi müşterilerinin tespiti ile garanti programları kaynaklarının israf edilmemesi; temerrüt etmesi ve zarar etmesi kuvvetle muhtemel kredi taleplerinin veya yatırım projelerinin finanse edilmemesi,
- Rasyonel davranan finansal kuruluşların kredi fiyatına yansıttıkları beklenen zarar tutarlarını yine kredi garanti fonunda tahsil talep etme taleplerinin bertaraf edilmesi; sistemin yük ve maliyetinin kontrol altında tutulmaya çalışılması,
- Finansal kuruluşların sadece yüksek riskli işletmeleri programa yönlendirmeleri ile sistemin aşırı zorlanması,

- Kredibilitesi ortalama düzeyde tespit edilen kredi müşterilerinin, kredi notu–teminat–kredi fiyatı (faiz) dengesinin tesis edilmesi; yüksek faiz oranı ve aşırı teminat talebi ile kredibilitesi olan işletmelerin sistem dışına yöneltmemesi,
- İşletmelerin bağımsız derecelendirme sürecine tabi tutulması ile yanlı ve yanlış (yüksek veya düşük) kredi tahsisinin en aza indirilmesi,
- Finansal kuruluşlar açısından, etkin bir kredi fiyatlama mekanizması, etkin kredi riski yönetim ve kredi tahsis sürecinin tesis edilmesi,
- Kredi garanti programları, finansal kuruluşlarının beklenmeyen zarardan dolayı erozyona uğrayan sermaye tabanlarını destekleyen ve yedekleyen bir hüviyete kavuşması,
- Finansal kuruluşlara zımnî sermaye desteği sağlanmakta ve bir anlamda finansal sistemin sağlıklı çalışmasına da imkân tanınması.

4. Sonuç

Kredi sistemi, bir ekonomik yapıda kaynakların optimum ve sağlıklı dağıtılması için önemli mekanizmadır. Ekonomik ve sosyal yapının gelişmesi için gerekli, likiditeyi –can suyunu– sağlar ve dağıtır. Ancak, bu işlev etkin ve doğru tasarlanmış bir kredi sistemi ile mümkündür. Kredi sistemi, yedi bileşenden oluşan bir üst yapıdır. Bu her bir bileşenin doğru ve eksiksiz yapılandırılması ile en üst aşama olan kredi garanti programlarına ulaşılır. Ülkemizde, vahşi sulama diye adlandırılan bilinçsiz ve müsrifçe kullanılan yeraltı–yerüstü su kaynakları bugün nasıl tükenme noktasına geldi ise, rasyonel yaklaşımlara dayalı kullanılmayan, tahsis edilmeyen kredi kaynaklarının bir gün tükenebileceği, yüksek finansal veya sosyal maliyetlere yol açabileceği unutulmamalıdır. Bu noktada kredi sisteminin sağlıklı ve güçlü yapılandırılması, yeni yaklaşımlarla farklı perspektifler geliştirilmesi gereklidir.

Kredi garanti programları özellikle küçük ve orta boy işletmelerin kurulması ve sürekliliği için hayati derecede önemlidir. Küçük ve orta boy işletmelerin yenilikçi ve esnek yapıları, kurulma kolaylıkları gibi nitelikleri ekonominin dinamizmi için gereklidir. Sayısal olarak tüm işletmelerin büyük çoğunluğunu oluşturmaları, üretim ve istihdamdaki katkılarının yanı sıra, mülkiyetin tabana yayılması, bölgesel ve sektörel kalkınma ile gelir paylaşımı üzerindeki olumlu etkileri, sağlıklı bir ekonomik ve sosyal yapı için kritiktir. Özellikle son dönemlerde art arda yaşanan ekonomik ve finansal krizler, bu krizlerin uluslararası ve büyük ölçekli işletmeleri ile finansal kuruluşları aşırı etkilemesi, küçük boy işletmelerin önemini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu önem benzer işletmeler üzerinde daha analitik çalışmaları gerektirmiş, bunun neticesinde finansman sorununun yaşamsal düzeyde etkilediği görülmüştür. Finansman kaynaklarına erişim imkânı ve teminat sorununu ise kredi garanti programları ile çözümlenmesi amaçlanmıştır. Kredi garanti programları, birçok sistem ve sektörün bir araya gelmesinden oluşan kredi sisteminin bir bileşenidir. Ülkemizde kredi garanti programları fonksiyonu,

1991 yılında Kredi Garanti Fonu'nun kurulması ile kurumsal bir kimlik kazanmıştır.

Önerilen yeni kredi garanti programları ile de işletmelerin kredibilitelerine göre beklenmeyen zarar tutarının karşılanması daha rasyonel bir yaklaşım sergileyeceği savunulmuştur. Genel anlamda, kredi garanti programları sadece küçük ve orta boy işletmelerin değil, tüm ekonominin desteklenmesinde önemli bir yöntemdir. Kamusal kaynaklarla takviye edilecek olan program, yeni yaklaşım ve kredi riski paylaşım esası ile finansal kaldıraç katsayısını daha da artırdığı aşikârdır.

Referanslar

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, (2011), <http://ebulten.bddk.org.tr/AylikBulten/Gelismis.aspx>, [06,12,2011, WEB].

"Bankaların İç Sistemleri Hakkında Yönetmelik", (2006), T.C. Resmi Gazete (26333, 01.11.2006).

BESSIS, J., (2006), **Risk Management in Banking**. John Wiley & Sons Ltd.

Bank for International Settlements, (2006), "International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards, a Revised Framework".

Bank for International Settlements, (2011), "OTC derivatives market activity in the first half of 2011".

CANDAN, H. ve ÖZÜN, A., (2009), **Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II. İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları**.

COLUMBA, F., GAMBACORTA, L., ve MISTRULLI, P.E., (2008), "Mutual Guarantee Institutions and Small Business Finance", Tilburg, Tilburg University.

DEELEN, L., ve MOLENAAR, K., (2004), "Guarantee Funds for Small Enterprises: A Manual for Guarantee Fund Managers", Italy, International Labor Organization.

EFEENBERGER, D., (2003), "Credit Derivatives: Implications for Credit Markets". Frankfurt, Deutsche Bank Research No: 10.

HONOHAN, P., (2008), "Credit Guarantees: Principles and Practice". Washington, Prepared for the Conference on Partial Credit Guarantees.

KANG, D., (2005), "Distress of Small and Medium-Sized Enterprises and Role of Credit Guarantee Scheme in Restructuring: the Case of Korea". Seoul, Korea Development Institute.

KIFF, J., ve MORROW, R., (2000), "Credit Derivatives". Canada, Bank of Canada Review.

Kredi Garanti Fonu (2011/a), <http://www.kgf.com.tr/2ortaklar.htm>, [06,12,2011, WEB;].

Kredi Garanti Fonu, (2011/b), <http://www.kgf.com.tr/4yillarkefalet.htm>, [06,12,2011, WEB;].

MENGLE, D., (2007), "Credit Derivatives: An Overview". Atlanta, Federal Reserve Bank of Atlanta, Economic Review.

Moody's Investors Service, (2011), "Corporate Default and Recovery Rates, 1920–2010", Global Corporate Finance.

Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, (2011), <http://www.tsrbsb.org.tr/tsrbsb/Mevzuat/Yururlukteki+Mevzuat/Genel+Sartlar/kredigenelsartlari.htm>, [06,12,2011, WEB;].